

ВІДГУК

офіційного опонента Ткачука Станіслава Івановича, доктора педагогічних наук, професора, декана факультету професійної та технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини про дисертаційне дослідження Короля Володимира Петровича «Формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Ступінь актуальності обраної теми

Система трудової підготовки молоді має стратегічне значення для держави, оскільки процес упровадження новітніх технологій відбувається практично в усіх галузях виробництва. У вирішенні цих проблем провідна роль належить освітній галузі «Технологія», що покликана забезпечити базову підготовку учнів до сучасного соціотехнічного виробництва, формування у них техніко-технологічної картини світу, створення оптимальних умов для розвитку особистості через участь у різних видах навчальної і трудової діяльності.

Забезпечити учнів необхідною системою техніко-технологічних, організаційно-економічних, екологічних знань і вмінь, що дають можливість швидко зорієнтуватися у нових технологіях виробництва, зокрема виробництва сільськогосподарської продукції, будові та принципі дії сільськогосподарської техніки, еколого-економічних і культурних проблемах організації та управління аграрним виробництвом, має учитель технологій. Тому актуальною стає проблема формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва, що зумовлена виявленою невідповідністю між соціальними потребами у розвитку аграрного виробництва, відповідними державними вимогами до вчителя технологій та недостатньою готовністю педагогів усебічно забезпечувати процес оволодіння учнями основами аграрного виробництва. Ефективне розв'язання цієї проблеми вимагає визначення об'єктивних можливостей, обставин і мір, що супроводжуватимуть освітній процес, тобто формулювання відповідних організаційно-педагогічних умов.

На основі ґрунтовного аналізу стану теорії й практики проблеми, опрацювання психолого-педагогічної та методичної літератури дисертант

показує, що проблема формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва не була предметом окремого дисертаційного дослідження. Автор роботи наводить низку суперечностей, що виникають у процесі професійної підготовки вчителів технологій, які й зумовили вибір теми дисертаційного дослідження. Таким чином, все вищесказане дає підстави стверджувати, що тема, яку обрав В.П. Король для свого дисертаційного дослідження, є актуальною, новою та перспективною, важливою для теорії і методики професійної освіти.

Актуальність проблеми конкретизовано автором у коректно сформульованій меті, об'єкті, предметі і завданнях дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконане в межах теми «Теоретичні та методичні основи впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес» (РК № 0100U005521) відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри технологічної освіти, економіки та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за темою «Актуальні проблеми підготовки вчителя технологій у сучасних умовах» (протокол № 2 від 14.09.2010 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертаційне дослідження В.П. Короля присвячене визначенню та теоретичному обґрунтуванню організаційно-педагогічних умов, розробленню моделі формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва, розробленню методики реалізації цих умов, експериментальній перевірці їх ефективності, оскільки усталена система формування професійної компетентності майбутнього вчителя технологій, що проектується здебільшого на основі традиційних підходів, потребує вдосконалення з урахуванням сучасних інтеграційно-диференційних процесів у освіті, потенційних можливостей засобів нових інформаційних технологій навчання тощо.

Назва дисертації відповідає суті досліджуваної проблеми, а структура – відповідає вимогам до таких робіт, оскільки логічно відображає завдання

дослідження. Поділ дисертації на структурні одиниці є, на нашу думку, вдалим; усі три розділи органічно поєднані між собою.

Про високий науковий рівень роботи свідчить науковий апарат дослідження, в якому чітко визначені об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження; їх повна узгодженість зі змістом, узагальненнями та висновками, чому сприяла глибока методологічна обґрунтованість.

У першому розділі – **«Теоретичне обґрунтування проблеми формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва»** – автор дослідження здійснив аналіз психолого-педагогічної, методичної та спеціальної літератури, а також дисертаційних досліджень, що висвітлюють окремі аспекти проблеми формування у педагогів професійної компетентності; проаналізував різні підходи до визначення понять «компетентність», «компетенції», «професійна компетентність», «професійно-педагогічна компетентність» у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці. Дослідник наводить своє трактування розглядуваних понять, зокрема, професійну компетентність учителя технологій з основ аграрного виробництва він представляє як сформованість предметних знань і вмінь (організаційно-економічних, екологічних, техніко-технологічних основ аграрного виробництва), спеціальних професійних умінь (пізнавальних, проєктивних), знань і вмінь з основ теорії управління (аналіз, організація, планування, контроль, діагностика, координація, регулювання навчально-пізнавальною діяльністю учнів).

У розділі обґрунтовано доцільність застосування компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутнього вчителя технологій. Автором зазначено, що цілі і завдання вищої професійної освіти передбачають максимальну реалізацію змісту, умов і способів діяльності студентів у професійній підготовці. Інтеграція освітнього процесу і майбутньої професійної діяльності вимагає цілеспрямовано задавати систему переходів від навчальної до професійної діяльності. Нині саме компетентнісний підхід є тим пріоритетним напрямом, який орієнтує на навчання, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і розвиток індивідуальності.

На основі виявлених особливостей формування у майбутнього вчителя

технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва дослідником визначено її структуру, яка передбачає професійно-діяльнісний компонент – спеціальна, предметна, інформаційна компетентності; комунікативний компонент – комунікативна, соціокультурна компетентності; особистісний компонент – особистісна, рефлексивна, творча компетентності. Професійна компетентність є сукупністю ключових, базових і спеціальних компетентностей, що виявляються в усіх компонентах структури (*перше завдання дослідження*).

На підставі визначених особливостей, змістових аспектів педагогічної діяльності вчителя технологій автором визначено організаційно-педагогічні умови формування у вчителя технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва (реструктуризація змісту підготовки майбутніх учителів технологій з ОАВ на основі міждисциплінарної інтеграції; організація та управління навчально-творчою діяльністю студентів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Основи аграрного виробництва»; упровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання як засобу розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів технологій).

На особливу увагу заслуговує структурна модель формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва, що розроблена як педагогічна система і враховує особливості змістових компонентів професійної компетентності студентів з основ аграрного виробництва та етапи її формування. Модель складається з мотиваційно-цільового, методологічного, організаційно-методичного, контрольного-оцінного та результативного блоків, що взаємопов'язані і функціонують для досягнення єдиного кінцевого результату (*четверте завдання дослідження*).

У другому розділі – **«Організаційно-педагогічні умови формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва»** – обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва (*друге завдання дослідження*).

На увагу заслуговує запропонована дидактична модель інтегрованого курсу

«Основи аграрного виробництва», яка є базою реструктуризації змісту підготовки майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва на основі міждисциплінарної інтеграції. Вона становить цілісність і передбачає два взаємозалежні блоки: основний (змістовий) блок – це той зміст, заради якого розглядуваний курс уведений до навчального плану; інший – блок засобів (процесуальний) забезпечує засвоєння знань, формування різноманітних умінь, розвиток і виховання.

Важливим є те, що процес формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності дослідник не робить формально-технологічним. Організацію та управління навчально-творчою діяльністю студентів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Основи аграрного виробництва» дисертант здійснює шляхом поєднання методів організації навчального процесу із дидактичними, процесуальними, методичними та практично-результативними аспектами.

Формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва автор дисертаційного дослідження пов'язує із застосуванням концепції інформаційно-технологічного забезпечення навчального процесу. Вагомим науковим здобутком дисертаційної роботи В.П. Короля правомірно вважати розроблений в інформаційному середовищі Moodle електронний навчально-методичний комплекс «Основи аграрного виробництва», структура якого представлена блоками, кожен з яких має свою функцію і візуалізується окремим модулем.

Високої оцінки заслуговує третій розділ роботи **«Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва»**, у якому дисертант описує організацію й етапи педагогічного експерименту, представляє результати експериментальної перевірки ефективності методики реалізації організаційно-педагогічних умов та основних компонентів методичної системи формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва. Послідовно окреслені мета та завдання, емпіричні часткові гіпотези, склад учасників, форми здійснення

експерименту, методи і засоби дали змогу дисертанту провести ґрунтовний педагогічний експеримент. Загальна мета експерименту передбачала перевірку ефективності організаційно-педагогічних умов формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва. Розроблені дисертантом критерії, що визначають рівень сформованості у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва і базуються на системі параметрів знань, дозволили довести, що реалізація моделі формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва у поєднанні з визначеними організаційно-педагогічними умовами забезпечує ефективне формування складових цього виду компетентності (знань, умінь, професійно значущих особистісних якостей та ціннісних орієнтацій).

Дисертант володіє методами якісного і кількісного аналізу результатів педагогічних досліджень, використовує для доведення вірогідності одержаних результатів критерій згоди Пірсона (χ^2).

Висновки до роботи загалом базуються на результатах дослідження і відображають його суть. Під час дослідження дисертанту вдалося вирішити всі поставлені завдання. І організаційно-педагогічні умови, і дидактична модель інтегрованого курсу «Основи аграрного виробництва», і структурна модель формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва належним чином обґрунтовані, оскільки базуються на діалектичному принципі взаємозв'язку та взаємозумовленості явищ, особистісно орієнтованому, системному, діяльнісному, компетентнісному, інтегративному підходах, принципах єдності теорії та практики, положеннях асоціативно-рефлекторної теорії учіння, комплексного використання методів дослідження, що сприяють визначенню шляхів і стратегічних орієнтирів формування професійної компетентності.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, а також одержаних результатів дисертації

Аналіз дисертаційного дослідження В.П. Короля свідчить про вірогідність одержаних результатів, яка була забезпечена теоретико-методологічною

обґрунтованістю його вихідних положень; застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів, що адекватні об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; аналізом значної кількості наукових, психолого-педагогічних і навчально-методичних джерел з теми дослідження; репрезентативністю вибірки об'єктів педагогічного експерименту; поєднанням кількісного та якісного аналізу одержаних результатів, статистичним обробленням одержаних даних, а також позитивними наслідками впровадження результатів дослідження.

Високий ступінь достовірності теоретичних положень і практичних результатів дисертаційного Короля Володимира Петровича досягається не лише теоретичними методами, а й завдяки вдало проведеним етапам експериментальної роботи з наступним всебічним аналізом її результатів і статистичній обробці отриманих даних, представлених у третьому розділі дисертаційної роботи. Зокрема, результати констатувального експерименту дозволили досліднику скоректувати зміст й організацію діяльності студентів у процесі формування професійної компетентності з основ аграрного виробництва з метою ефективнішого врахування специфіки змісту трудової підготовки учнів у середній загальноосвітній школі та сучасного змісту праці в агровиробництві; конкретизувати методику реалізації організаційно-педагогічних умов формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва. Формувальний етап експерименту уможливив перевірку ефективності впроваджуваної методики реалізації організаційно-педагогічних умов формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва, з'ясування рівнів сформованості у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва за критеріями (мотиваційний, гностичний, діяльнісний) та відповідними показниками. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким застосуванням статистичних методів дали змогу досліднику обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Значення результатів дослідження:

– *на теоретичному рівні*: вперше визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва (реструктуризація змісту підготовки майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва на основі міждисциплінарної інтеграції; організація та управління навчально-творчою діяльністю студентів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Основи аграрного виробництва»; упровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання як засобу розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів технологій); розроблено структурну модель формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва; удосконалено структуру та зміст навчальних дисциплін сільськогосподарського профілю в контексті інтеграції знань; уточнено критерії (мотиваційний, гностичний, діяльнісний), показники і рівні сформованості у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва; подальшого розвитку набули теоретичні та методичні аспекти формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва;

– *на прикладному рівні*: розроблено методику реалізації організаційно-педагогічних умов формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва, що передбачає єдність і взаємозумовленість інтеграції змістового (зміст інтегрованого курсу «Основи аграрного виробництва») та процесуального (форми, методи та засоби) компонентів навчання; розроблено навчально-методичний комплекс інтегрованої дисципліни «Основи аграрного виробництва» (навчальна програма курсу для професійної підготовки майбутніх учителів технологій у контексті компетентнісного підходу, методичні вказівки до самостійної роботи студентів, різнорівневі та комплексні завдання для визначення рівня сформованості у студентів професійної компетентності з основ аграрного виробництва); укладено навчальний посібник «Основи аграрного виробництва» для студентів

педагогічних вищих навчальних закладів.

Робота є корисною для науковців, викладачів, майбутніх учителів технологій, студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Результати здійсненого В.П. Королем дисертаційного дослідження доцільно використати:

- для подальшого теоретичного й емпіричного дослідження проблеми формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності;
- для удосконалення методик навчання дисциплін сільськогосподарського циклу у педагогічних вищих навчальних закладах, що готують фахівців за напрямом «Технологічна освіта»;
- під час складання навчальних планів і програм;
- у процесі внесення змін до організації занять з основ аграрного виробництва.

Зауваження і побажання до роботи:

Незважаючи на загальну позитивну оцінку виконаного дисертаційного дослідження В.П. Короля, хочеться висловити деякі побажання і зауваження:

1. У вступі дисертації не повною мірою представлено практичне значення дисертаційного дослідження, зокрема дисертантом створено електронний навчально-методичний комплекс «Основи аграрного виробництва» на базі системи управління навчанням Moodle.

2. У підрозділі 2.2 під час розгляду деяких груп методів навчання, які забезпечують формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва, дещо замало наведено прикладів, що ускладнює розуміння їхнього практичного використання в процесі навчання.

3. Одним із завдань дисертаційного дослідження є розроблення критеріїв і показників сформованості у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва та визначення рівнів їх сформованості. У дисертації обґрунтування критеріїв представлено у розділі 3, підрозділі 3.1, що є логічним. В авторефераті ґрунтовний опис критеріїв ми зустрічаємо лише в загальних висновках (с. 14, п. 3), що є недоцільним у цьому підрозділі роботи.

4. На сторінках дисертації іноді зустрічаються невдалі стилістичні

конструкції та мовні огріхи (с. 36, 44, 51, 68 та ін.).

5. Дисертант дещо порушив вимоги до оформлення дисертації (скорочення, що зустрічаються в роботі більше трьох разів, рекомендується виносити в перелік умовних позначень, який розміщують на початку роботи після змісту).

6. Рецензована робота не зовсім відповідає основним технічним вимогам щодо оформлення дисертацій, зокрема її обсяг значно перевищує встановлені норми – 218 сторінок основного тексту. Обсяг основного тексту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук має становити 108-168 сторінок.

У цілому, наші зауваження та пропозиції є дискусійними, не знижують теоретичного та практичного значення дисертаційного дослідження В.П. Короля.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях

Заслуговує на схвалення повнота висвітлення основних результатів дослідження у 29 публікаціях, з яких 19 статей у фахових виданнях, 1 – у закордонному виданні, 1 навчальний посібник, 1 навчально-методичний посібник.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає існуючим вимогам. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого В.П. Королем дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Таким чином, дисертаційне дослідження Короля Володимира Петровича – «Формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва» – є самостійним і завершеним, у ньому отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що є суттєвими для розвитку теорії і практики формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності в цілому та професійної компетентності з основ аграрного виробництва зокрема. Дисертаційне дослідження відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, профілю

спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01, вимогам пп. 9,11,12,13 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 та іншим інструктивним вимогам МОН, а його автор – Король Володимир Петрович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету професійної та
технологічної освіти Уманського
державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

Ректор

С.І. Ткачук

О.І. Безлюдний